

LANDBRUG, TEKNOLOGI OG BÆREDYGTIGHED: MODERNISERING I FØDEVARESEKTOREN

CHRIS KJELDEN

OPLÆG PÅ INSPIRATIONS DAG FOR TEKNOLOGIHISTORIELÆRERE
PÅ CENTER FOR VIDENSKABSSTUDIER, AU, 22 OKTOBER 2015

INSTITUT FOR AGROØKOLOGI
AARHUS UNIVERSITET

**MODERNISERING
BEGREBER**

**"A NOTORIOUSLY
AMBIVALENT AND HIGHLY
CONTESTED CONCEPT"**

GREGORY ET AL 2009

**"MODERNITY DESIGNATES
A PARTICULAR MENTAL
ATTITUDE THAT SEEKS TO
RATIONALLY UNDERSTAND
THE WORLD WE LIVE IN BY
FINDING ORDER WITHIN
AND ACHIEVING
DOMINATION OVER
NATURE"**

WITHERS 1996

**MODERNISERING
BEGREBER**

**ONLY THE
AGGRESSIVE
CONQUER
THE WORLD
HA HA HA HA!**

Sheldon J. Plankton
Owner and Founder
The Chum Bucket

WE AGREE
John S. Watson
John S. Watson
Chairman of the Board & CEO
Chevron

MODERNISERING
DIMENSIONER

kapitalistisk økonomi

industrialisering
(transformation af naturen)

land-by relationer

MODERNISERINGENS INSTITUTIONELLE DIMENSIONER AFSTEDKOMMER **RUMLIG OG SOCIAL DYNAMIK**

aftraditionalisering

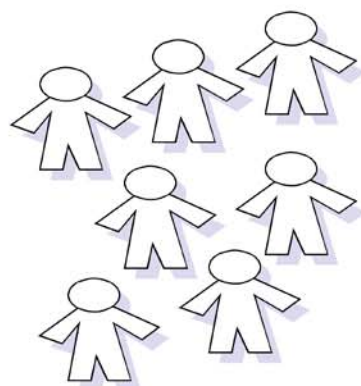
øget overvågningskapacitet

tid-rum distancering

monopolisering af våldsmidler

MODERNISERING

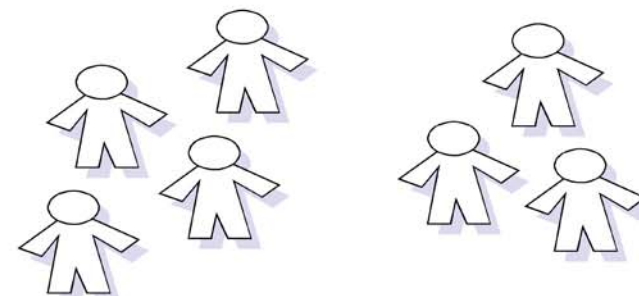
SOCIAL FORANDRING: TID-RUM DISTANCERING AF SOCIALE RELATIONER

FØRMODERNE SAMFUND

Lille tid-rum
udstrækning

fusion af social og
system integration

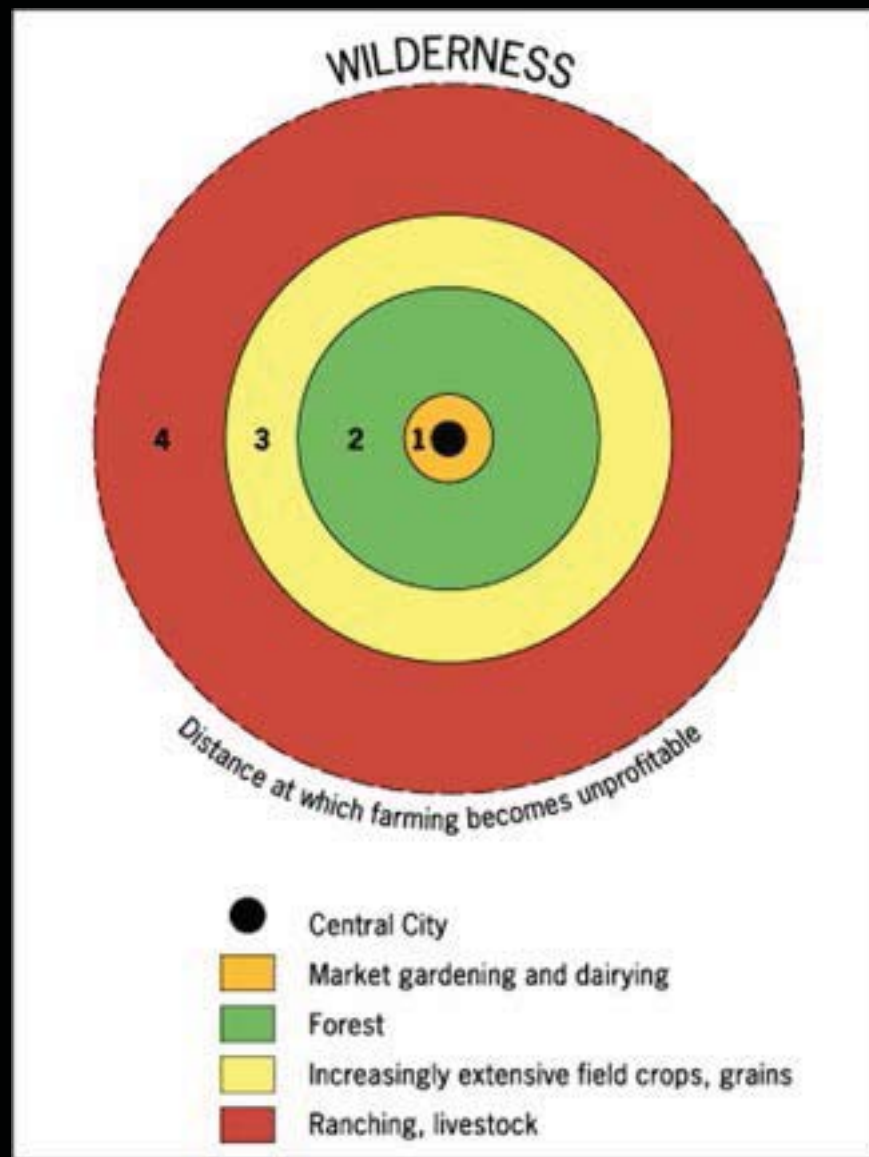

MODERNE SAMFUND

Stor tid-rum
udstrækning

differentiering af
social og system
integration

MODERNISERING
RUMMLIG FORANDRING

Pris hos landbrugeren

Afregningspris for grøntsager

Afregningspris for hvede

Afstand til markedet

Afstand til markedet

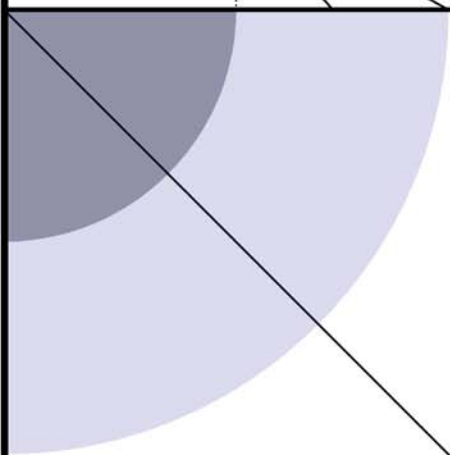
Faldende jordrente

Arealanvendelse: grøntsager

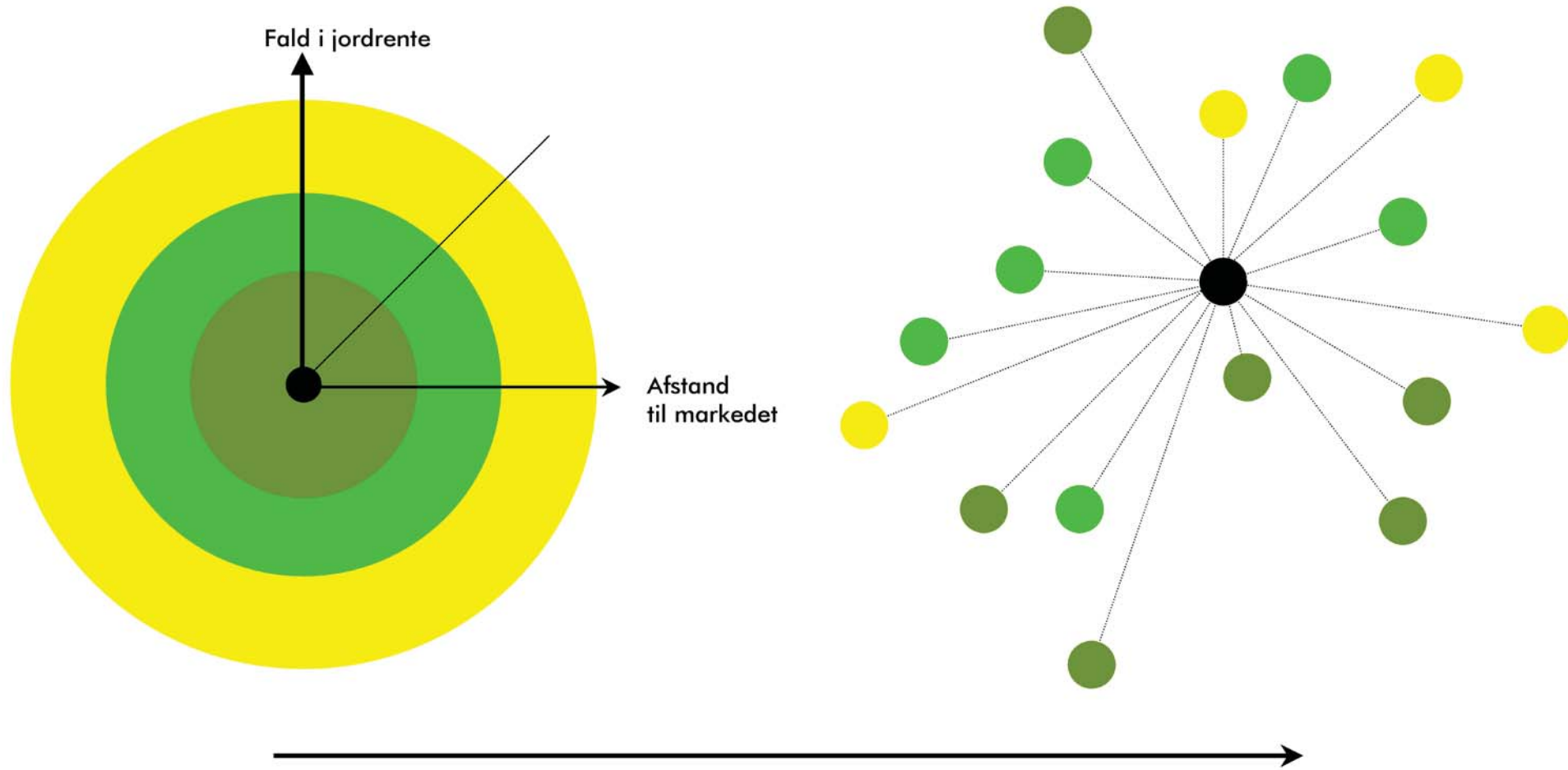

Arealanvendelse: hvede

MODERNISERING
RUMLIG FORANDRING

MODERNISERING
RUMMIG FORANDRING

RUM **PENGE** **TID**

Agri-Urban Spectrum

Permacultural Concepts and the Urban-Rural Transect

1 Silviculture/Forestry	5 Organic Farm	9 Backyard Animals	13 Farmers' Market	17 Community Supported Agriculture
2 Aquaculture/Fishery	6 Agri-Tourism/Farm Stay	10 Raised Garden Bed	14 Community Garden*	18 Rooftop Garden
3 Agriculture/Farm/Ranch	7 Farmstand	11 Edible Landscape/ Streetscape	15 Civic/Park Garden*	19 Living Building
4 Viticulture/Vineyard	8 Boutique Farm	12 Greenhouse	16 Market/Festival Street	20 Vertical Farm

RURAL ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ URBAN

25 February 2011

www.stephensplanning.com
 ric@stephensplanning.com

Stephens
 Planning & Design

Permaculture is an ecological design system for sustainability in all aspects of human endeavor. It teaches us how to build natural homes, grow our own food, restore diminished landscapes and ecosystems, catch rainwater, build communities and much more. Permaculture.org
 * Community, Civic and Park Gardens are ideal sites for Community Emergency Centers which could include emergency equipment, supplies, portable toilets and manual water pumps.

Urban agriculture is the growing of plants and raising of animals within and around cities. The most striking feature of urban agriculture, which distinguishes it from rural agriculture, is that it is integrated into the urban economic and ecological system: urban agriculture is embedded in--and interacting with--the urban ecosystem. RUAf.org

Urban-to-Rural Transect courtesy of NewUrbanism.org

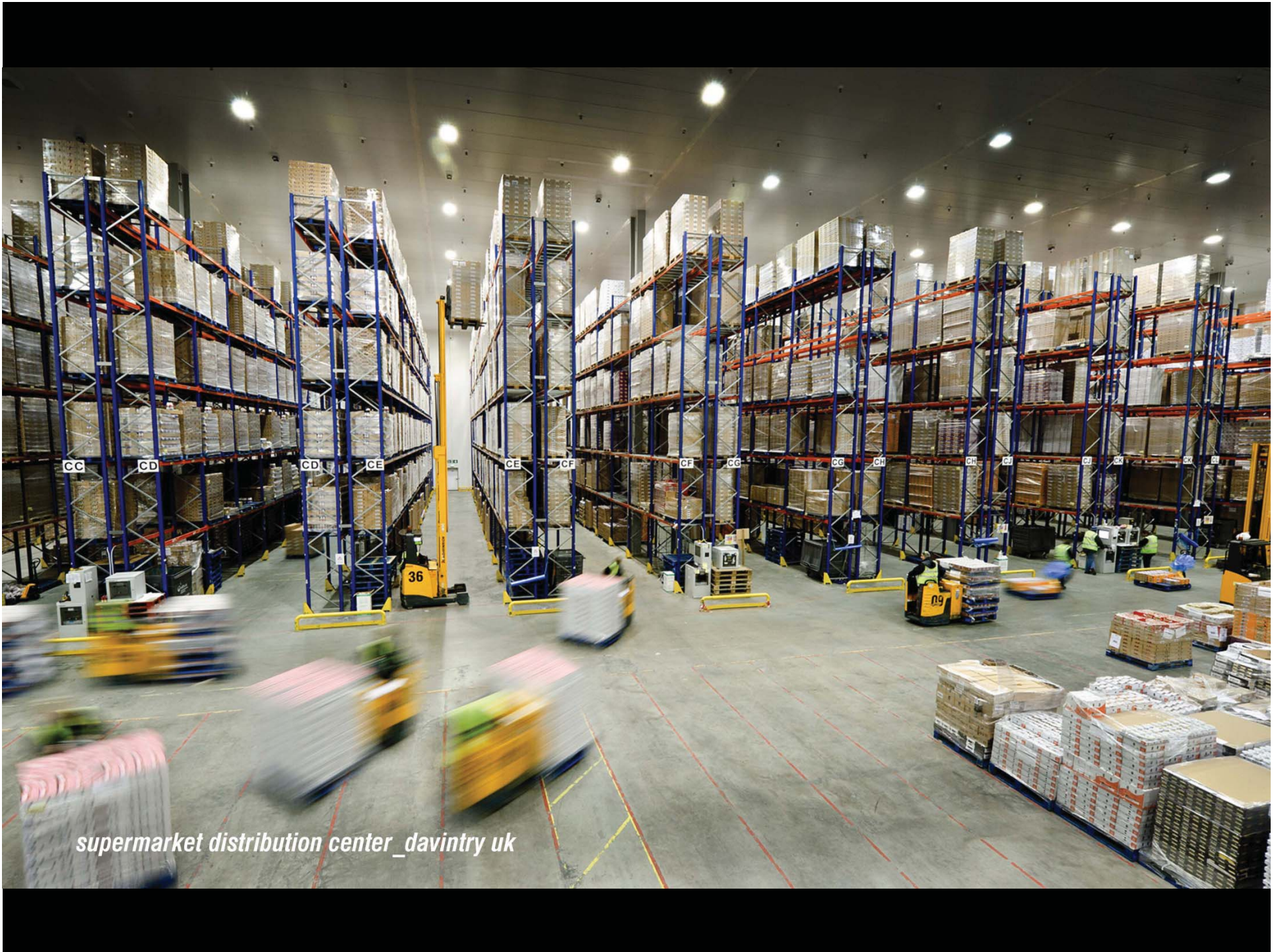
greenhouses almería spain

soybean farm tunisia

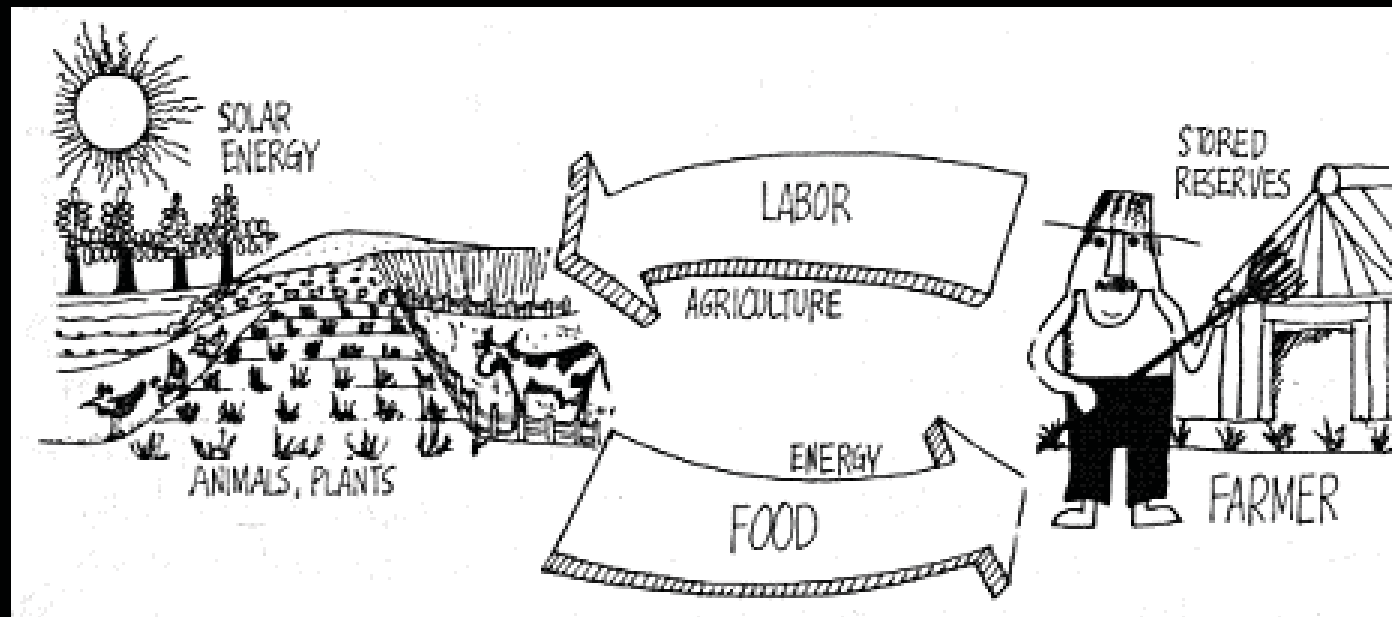

chicken cafo_arkansas

supermarket distribution center_davintry uk

MODERNISERING
LANDBRUGSMODERNISERING

MODERNISERING
LANDBRUGSMODERNISERING

APPROPRIERING

"..THE PROCESS OF NATURAL REPRODUCTION OF PLANTS AND ANIMALS IS BEING INTERNALIZED VIA SCIENCE IN THE REPRODUCTION OF INDUSTRIAL CAPITALS.

APPROPRIATIONISM THUS DESCRIBES THE CONSTANT RESTRUCTURING OF THE RURAL PRODUCTION PROCESS AS THESE CAPITALS EXPLOIT FURTHER OPPORTUNITIES FOR ACCUMULATION.." (Goodman, Sorj & Wilkinson, 1987)

SUBSTITUTION

FØDEVAREINDUSTRI SOM
AUTONOMT DOMÆNE; ERSTATNING
(**SUBSTITUTIONISM**) AF NATURLIGE
KOMPONENTER MED TILSVARENDE
INDUSTRIELLE

SEPT. 19 ' 27 1961 FEDERAL EDITION 16-44 NY 9262 WP 8NDOPRIS (GEN. ROBEURANE COM) CONFEDERATE 10521344 NY 0974 WU 2003 FWL (GEN. BRAGG COM)

COPYRIGHTED 1900 BY KURTZ & ALLISON, ART PUBLISHERS, 76 @ 78 WARREN AVE., CHICAGO, U.S.A.

BATTLE OF CHICKAMAUGA.

SEPT. 19 ' 27 1961 FEDERAL EDS-1644 NY 9262 WP 8NDOPRIS (GEN.ROBEURANE COM) CONFEDERATE 10521344 NY 0974 WU 2003 FWL (GEN. BRAGG COM)

COPYRIGHTED 1900 BY KURTZ & ALLISON, ART PUBLISHERS, 76 @ 78 WARREN AVE., CHICAGO, U.S.A.

BATTLE OF CHICKAMAUGA.

MODERNISERING
DRIVKRÆFTER

GENERELLE NY JORDBRUGSTEKNOLOGI
JORDBRUGSVIDENSKAB

TRANSPORT OG KOMMUNIKATIONSSYSTEMER

FINANSSEKTOR

SOCIAL ORGANISATION

SPECIFIKKE

INNOVATION=TEKNOLOGISK + SOCIAL

ANDELSORGANISATION + NYE TEKNOLOGIER

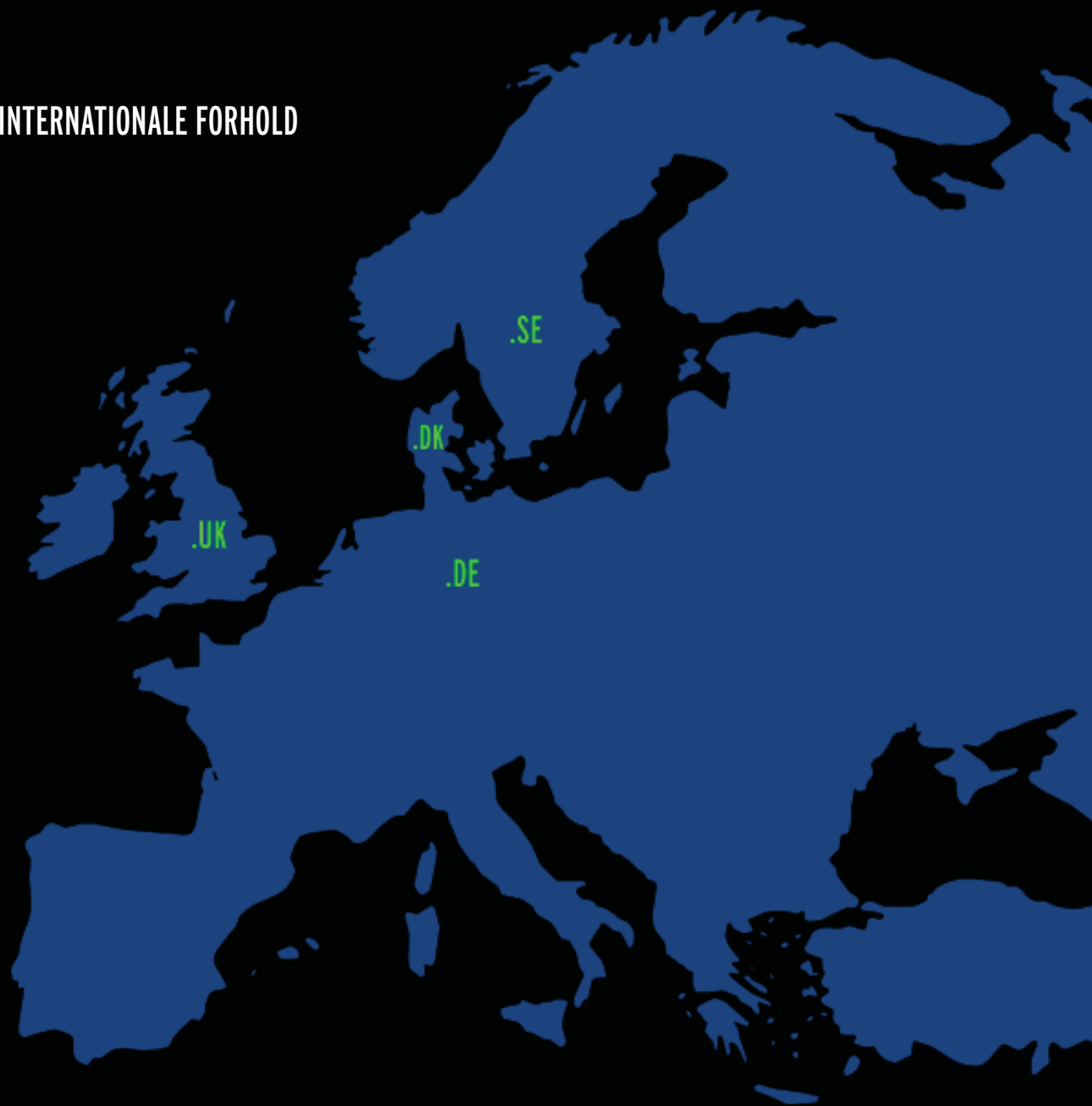
"DET EFFEKTIVE LANDBRUG" 1873

AGROINDUSTRIALISERING SOM NATIONAL VÆKSTSTRATEGI

KULTUREL VÆKKELSE

MODERNISERING

DRIVKRÆFTER: INTERNATIONALE FORHOLD

MODERNISERING
INSTITUTIONALISERING

Det Kgl. Danske Landhusholdnings-selskab stiftes i 1769.
Præster, embedsmænd og godsejere. Tidsskrift for
Landøkonomi 1831 (1814)

MODERNISERING
INSTITUTIONALISERING

Den **Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole** 1858.
Veterinær, landbrug og landmåling. Fra 1863 skovbrug
og havebrug. Mejeri 1921. Levnedsmidler 1971

MODERNISERING
INSTITUTIONALISERING

Specialiserede forsøgs- og
udviklingsinstitutioner: **Statens**
Husdyrbrugsforsøg 1883, Statens
Planteavlsvforsøg 1886, Årlev 1906,
Jordbrugsteknik 1914

MODERNISERING TEKNOLOGISKE INNOVATIONER

Nicolas Appert udvikler konserverdåsen i 1809; John Deere laver en stålplow 1837; Sprengels miniumslov 1828 + Liebig's tøndepincip 1840; Mendels arvelære 1866; Pasteur udvikler pasturisering 1871; begyndende brug af køleskabsteknologi 1895 i England og USA

MODERNISERING
LIEBIGS TØNDEPRINCIP

MODERNISERING
PERSONER

Niels Johannes Fjord (og hans hustru Hansine) 1825-1891: en central figur i moderniseringen af dansk landbrug, specielt i tiden efter landbrugskrisen i 1870'erne; banebrydende arbejde om blandt andet centrifugering og bestemmelse af fedtprocent i mælk. Docent på Landbohøjskolen fra 1858

MODERNISERING

RATIONALISERING IGENNEM FØDEVARENETVÆRK

Rationalisering af husholdning
via husholdningsskoler; Karolines
kogebog; formidling og skoling

MODERNISERING EFFEKTER/KONSEKVENSER

I produktionen finder industrialisering sted via **substitution** og **teknologi-overførsel**. Agro-industri som autonomt domæne. **Faldende arbejdsstyrke** i jordbruget

Distribution finder sted på **internationale** markeder. Mad udveksles via mere eller mindre **åbne markeder**. Penge og ejerskab vigtige reguleringsformer

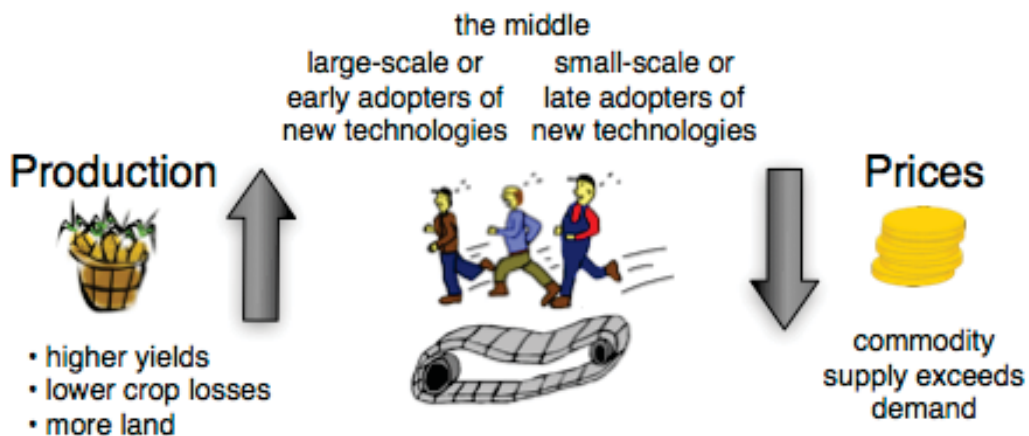
Den kulturelle logik er at **videnskab og teknologi legitimerer** udnyttelsen af naturen. Fødevarer er et spiseligt industriprodukt, af en kvalitet fastsat via **industrielle standarder**

Fødevarerforbrug som massefænomen; mad som standardiseret, holdbart produkt. Ernæringsmæssige uligheder primært på **tværs af nationer**, ikke inden for

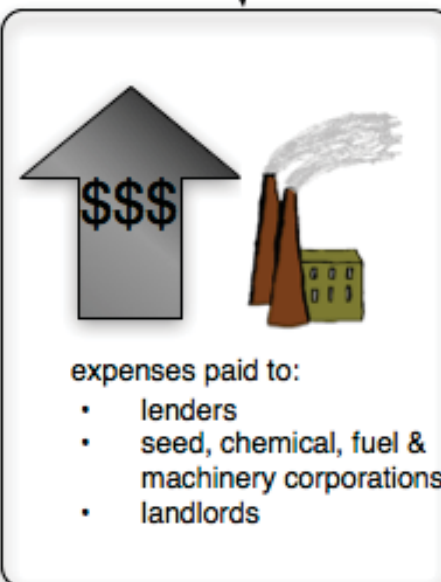
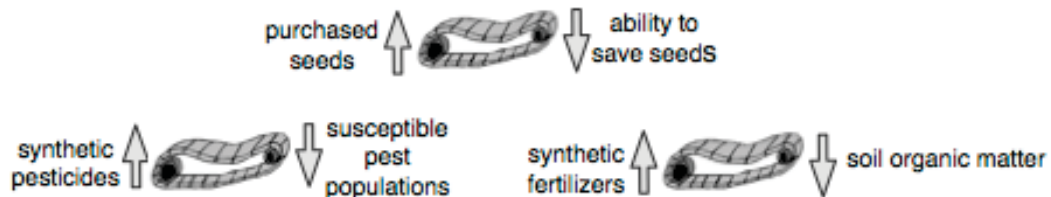
Tilberedning af mad finder også sted **uden for hjemmet** (arbejdspladser, restauranter osv). Tilberedning også genstand for industrialisering.

MODERNISERING EFFEKTER/KONSEKVENSER

The Technological Treadmill (Cochrane 1958)

Off-Farm Input Treadmills

A close-up, high-angle shot of a man with a large, dark mustache. He is holding a massive, overflowing pile of golden-brown french fries in his mouth, completely obscuring his lower lip and part of his mustache. His eyes are wide open in a look of shock or disbelief. The background is a warm, orange-red color with horizontal lines, suggesting a fast-food restaurant setting.

**SUPER SIZE
ME**

A Film of Epic Portions

www.supersizeme.com

MODERNISERING UDBUD I DETALLEDET

fred meyer grocery store portland oregon

ALLAN OTTE
<http://allanotte.dk/>

SENMODERNE UDFORDRINGER EFFEKTER / KONSEKVENSER

I produktionen ses **heterogene teknologier** og fleksibel specialisering. **Radikalisering** af agro-industrialisering (f.eks. biotech). Samtidigt **revalorisering** af traditionelle teknologier og viden, men også nye former

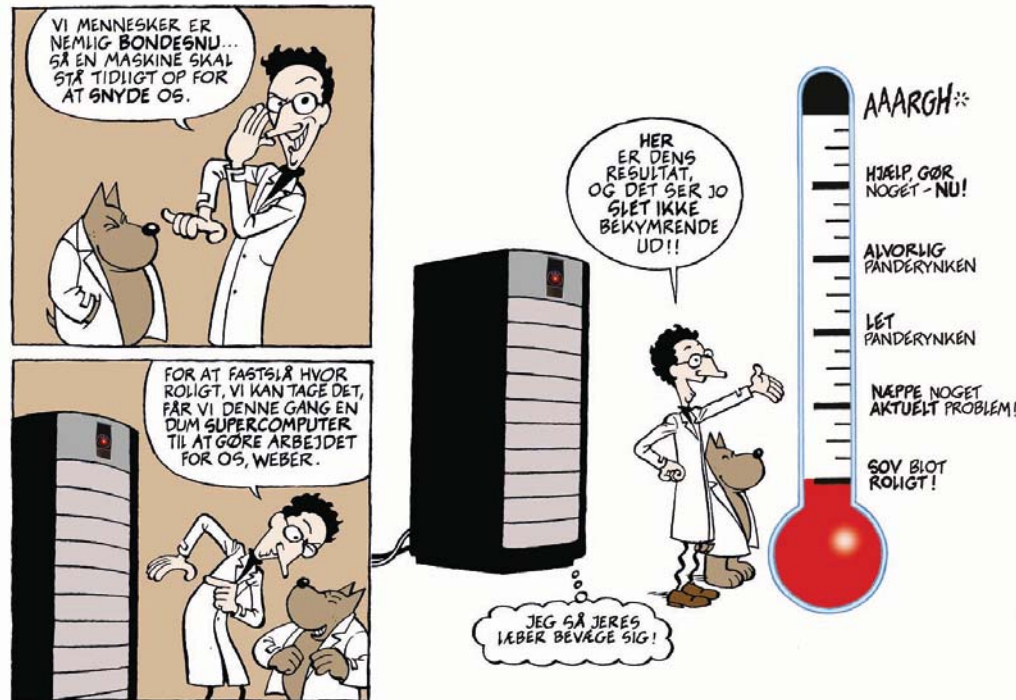
Distributionssystemer har den mest aktive rolle i den senmoderne forsyningskæde. **Segmentering** og **fragmentering** af markeder, samtidigt med tid-rum udstrækning

Yderligere **industrialisering af tilberedningsproces**; hel-og halvfabrikata på markedet (catering, færdigretter, convenience food, functional food).

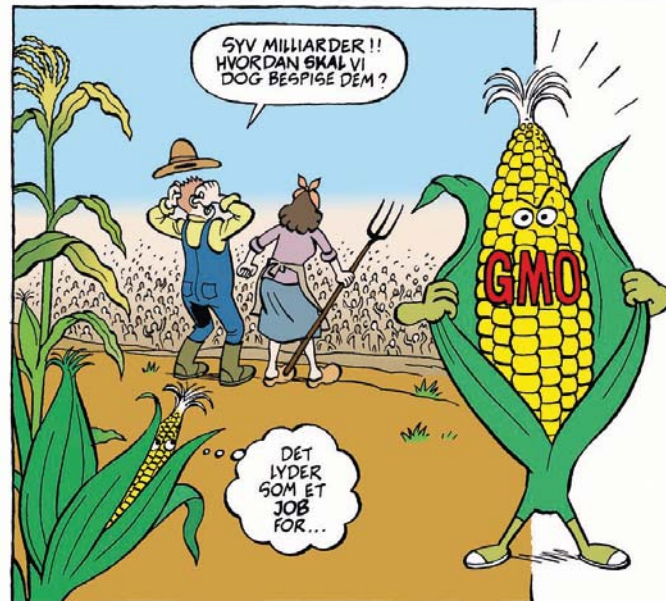
I forbruget ses **individualisering og aftraditionalisering**. Fragmentering af forbrugsmønstre. Måltidet de/rekonstrueres; flere spiser ude eller "on-the-fly". **Forbrug**, snarere end produktion er "**magtens epicenter**" i fødevarsystemet

Kulturel ambivalens; videnskab og teknologi ses som **tveægget sværd** og mister deres naturlige legitimitet. Risikobevisthed, fødevarerikkerhed og industrielle teknologier kritiseres. Fødevarer bliver "identitetspolitik" - **identitet og livsstil** kobles med forbrugspraksis

Uddrag fra
Niels Roland (2013):
*Menigmands guide til
Dommedag.*
Forlaget Hovedland.

OG SÅLEDES BEROLIGET, HVAD ANGÅR AI, VENDER VI NU OPMÆRKSOMHEDEN MOD ØNSKET FRA VERDENS VOKSENDE BEFOLKNING OM MAD I MUNDEN... OG VIDENSKABENS LØSNING PÅ, HVORDAN VI KLARER DEN UDFORDRING...

GENETISK MODIFICEREDE ORGANISMER

I JOHN WYNDHAM'S SCIENCE FICTION-ROMAN „THE DAY OF THE TRIFFIDS“ (1951) BLIVER VERDEN OVERTAGET AF NOGLE AGRESSIVE, KØDÆDENDE PLANTER...

... SOM ER RESULTATET AF EKSPERIMENTER, I DET STALINISTISKE SOVJET, HVOR DEN KON-
TROVERSIELLE BIOLOG OG AGRONOM TROFIM
LYSENKOS IDEER OM...

... LAMARCKISME NØD FREMME... ALTSÅ
DEN ANTAGELSE, AT ERHVERVEDE EGEN-
SKABER HOS ET INDIVID VIDERE GIVES TIL
EFTERKOMMERNE.

DET LYDER LIGE SÅ
PLAUSIBELT SOM
MARXISMEN! VI SAT-
SER HELE BUTIKKEN
PÅ DET!

RESULTATET VAR ET
KATASTROFALT
FALD I DET SOVJE-
TISKE HØSTUDBYTTE.

I DAG ER DET
GENETISK MODI-
FICEREDE AF-
GRØDER, DER AF
MANGE SES SOM
NØGIEN TIL FREM-
TIDENS FØDE-
VAREPRODUK-
TION...

GODT I KOM! DEN
MARK VIL IKKE
RIGTIG OP I GEAR!

... OG SOM DEN ENESTE
MULIGHED FOR I DET
LANGE LØB AT BRØDFØDE
JORDENS BEFOLKNING.

MODSTANDEN MOD
GMO KAN IKKE BE-
GRUNDES MORALISK!

HER ER ET PAR MERE
ELLER MINDRE FANTASI-
FULDE EKSEMPLER
PÅ GMO:

KÅL MED SKORPION-
GIFT, DER DRÆBER
SNYLTERE...

BANANER, DER FORE-
BYGGER SYGDOMME.

MILJØVENLIGE
KØER, DER UD-
LEDER MINDRE
KLIMASKADELIG
METAN.

... MEN SOM ER
MODIFICERET, SÅ
DEN (FORHÅBENT
LIG-) IKKE ER GIF-
TIG FOR MENNESKER.

ØRREDER OG LAKS,
DER VOKSER HURTIGERE
(LIGESOM DINOSAURERNE
I "JURASSIC PARK").

EDDERKOPPE-DNA I GEDER-
HOLDENDE DE PROTEINER, DER
MULIGGØR EDDERKOPPELIGNENS...

STYRKE
OG ELASTI-
CITET MAN
BRUGES
TIL F. EK.
SKUD-
SIKRE
VESTE.

PLANTER MED
SÆRLIG STORE
RODSYS-
TEMER, DER
KAN...

... LAGRE
CO₂ UNDER
JORDEN.

OG SÅ ER DER Bt-AFGRØDER SOM F.EKS. MAJS, DER OVERFLØDIGGØR BRUGEN AF PESTICIDER.

BACILLUS THURINGIENSIS

INSEKTGIFTEN Bt-TOXIN STAMMER FRA EN BAKTERIE.

GENMODIFICEREDE MAJS PRODUCERER SELV GIFTEN, DER GØR DET AF MED INSEKTLARVER...

DASK!

... UDEN AT SKADE ANDRE INSEKTER...

... ELLER MÆNSKER!

DEN GLOBALE FØDEVARE-INDUSTRI HAR ENORM INTERESSE I GMO:

NU SIDDER VI MED DEN GENETISKE NØGLE TIL AL MAD I VERDEN!

MEN ØNSKER VI AT GIVE PRIVATE FORETAGENDER DEN FORM FOR GLOBAL MAGT?

DE MÅTTE, MEN BEKYMRERE KAN FINDE PÅ FLERE BETÆNKELIGHEDER:

Bt-AFGRØDER KAN RESULTERE I RESISTENTE SKADEDYR!

RESISTENS MOD UKRUDTSMIDLER KAN OVERFØRES FRA NYTTE-PLANTER TIL UKRUDT OG SKABE...

... SUPER-UKRUDT !!

DER ER NOGET SKVALDERKÅL, DER VIL TALE MED MIG?

MED GENMODIFICEREDE AFGRØDER GAMBLES DER MED BIO-DIVERSITETEN OG VERDENS BIOLOGISKE ARV. DEN KUNSTIGE BLANDING AF GENER I ORGANISMER KAN RESULTERE I UTILSIGTEDE EFFEKTER, F.EKS.:

TRÆSTAMMER BLIVER SOM GUMMI

UPS

FØDEEMNER BLIVER PLUDSELIG BYGDOMSFREMKALDENDE

FRUGTEN RÅDNER

DET ER SELV FØLGELIG OGSÅ MULIGT, AT SPINAT PLUDSELIG...

... GIVER SUPERKRÆFTER !!

IFØLGE TILHÆNGERNE ER RISIKOEN BEGRÆNSET - MEN FOR AT MINIMERE MULIGHEDEN FOR KRYDSBESTØVNING SKAL DER VÆRE EN VIS AFSTAND MELLEM GMO-MARKER OG ANDRE MARKER.

MEGET ER DOG RENE SPEKULATIONER*, DA GMO ENDNU ER SÅ NYT, AT VI IKKE KENDER DE LANGSIGTEDE KONSEKVENSER.

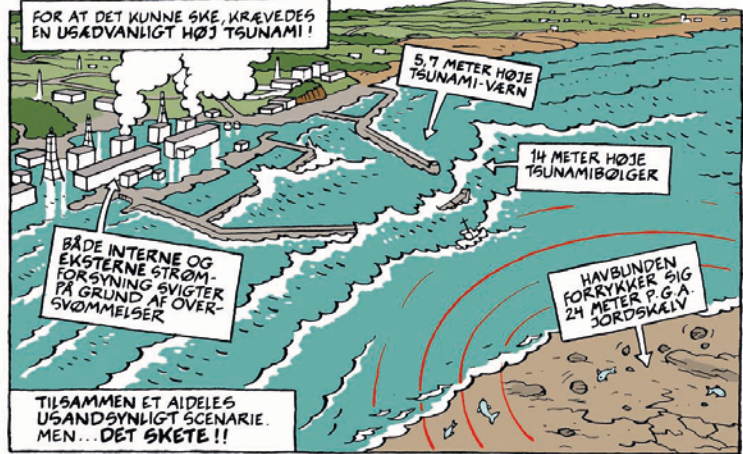
DERFOR VIL VI I STEDET FOR BEKYM- RINGSBAROMETERET AFSLUTTE DETTE KAPITEL MED NOGLE BETRAGT- NINGER OM...

WORST CASE SCENARIER

BEGREBET HAR IKKE MINDST VÆRET ANVENDT I FORBIN- DELSE MED VURDERINGER AF RISIKOEN VED KERNE- KRAFT.

IFØLGE FRANK H. HEDLUND, COWI, VAR WORST CASE-SCENARIET VED KERNEKRAFT EN NEDSMELTNING AF REAKTOREN. EFTER FUKUSHIMA-LYKKEN I JAPAN I 2011 KAN MAN TILFØJE: OG AF DET BRUGTE BRÆNDSEL! OG SÅ PÅ FIRE REAKTOREK SAMTIDIG!!!

RISIKOEN FOR ET AIVORLIGT REAKTORUHELD PÅ LOKALITETER, DER ENDER PÅ "NOBY!" ER LATTERLIGT LILLE!!

AF ANDRE KOMPLET USANDSYNLIGE HOLLYWOOD-MANUSKRIFTER KAN NÆVNES:

MODERNISERING

LAND-BY RELATIONER

'THE METABOLIC RIFT'

MODERNISERING=URBANT

FÆNOMEN?

MODERNISERING

AFSTEDKOMMER

ALTERNATIVER

'LEFT-OVER QUALITIES'

'THE ECO-ECONOMIC PARADOX'

DIFFERENTIERET VALØR AF KAPITALER

LOKALE FØDEVARER
MADMARKEDER

TORVEHANDEL

OFFENTLIGT FORBRUG

ØKOSAMFUND

FØDEVAREFÆLLESSKABER

BYLANDBRUG

ROOFTOP GARDENING

VERTICAL FARMING

PERMAKULTUR

GRÆSNINGSLAUG

BONDERØVEN ET AL

//

CHRIS KJELDEN

Chris.Kjeldsen@agro.au.dk

www.agroecology.dk/ckj

IMAGES FROM WWW.LAKOR.DK

INSTITUT FOR AGROØKOLOGI
AARHUS UNIVERSITET